

بودجه در تله ناترازی نفتی



شروین اشیدری: در روزهایی که سایه سنگین التهابات منطقه‌ای و فشارهای بیرونی بیش از هر زمان دیگری بر سر اقتصاد کشور سنگینی می‌کند، ورق زدن پیش‌نویس دخل‌وخرج سالانه دولت در آستانه آذرماه، از یک حقیقت تلخ و نفس‌گیر در بازار انرژی پرده برمی‌دارد. دانستان از این قرار است که سبید رنگارنگ صادرات فرآورده‌های نفتی ایران؛ حالا در پیچ‌وخم ناترازی‌ها آن‌قدر آب رفته که عملاً به تک‌محصول نفت‌کوره با همان مازوت محدود شده است. سیاست‌گذاران بودجه در حالی روی کاغذ، حساب ویژه‌ای روی دلارهای حاصل از فروش این سوخت سنگین باز کرده‌اند که در خیابان‌ها و جاده‌های کشور، عطش سیری‌ناپذیر خودروها برای بنزین، تمام این رشته‌ها را پنبه می‌کند. واقعیت این است که هر دلاری که با هزار زحمت از صادرات مازوت به خزانه می‌آید، نه تنها زخمی از بودجه را دوا نمی‌کند، بلکه یک‌راست می‌رود تا خرج واردات بنزین شود؛ معادله‌ای معکوس که نشان می‌دهد جیب انرژی کشور پیش از رسیدن به فصل زمستان، به شکلی باورنکردنی بدهکار شده است.

با وجود محدودیت‌ها و محاصره، توانستیم از محل فروش نفت، ۷۰ تا ۸۰ درصد منابعی را که برای یک دوره شش‌ماهه پیش‌بینی شده بود، محقق کنیم

طراحان بودجه برای سال آینده، تنها امیدشان در بخش صادرات فرآورده را به نفت کوره بسته‌اند؛ فرآورده‌ای تیره و سنگین که آخرین بازمانده از برج‌های تقطیر پالایشگاه‌هاست

رویاهای آذرماه روی کاغذ؛ واقعیت‌های تلخ در پمپ‌بنزین‌ها

داخلی، راهی بازارهای صادراتی می‌شود. دولت روی کاغذ پیش‌بینی کرده که از مسیر فروش خارجی این محصول، رقمی نزدیک به ۴ میلیارد دلار، یعنی چیزی حدود ۲۷۰ هزار میلیارد تومان با نرخ‌های محاسباتی بودجه، به دست بیاورد. عددی که در نگاه اول برای پوشش بخشی از هزینه‌های عمرانی و جاری کشور وسوسه‌انگیز به نظر می‌رسد، اما وقتی پای صورت‌حساب واردات به میان می‌آید، این رقم درشت در یک چشم به هم زدن دود می‌شود و به هوا می‌رود.

مرکز پژوهش‌های مجلس و داده‌های بیرون آمده از اتاق‌های فکر وزارت نفت نشان می‌دهد که تغییر الگوی مصرف و جا ماندن زیرساخت‌ها، تراز تجاری فرآورده‌های نفتی را به کلی زیر و رو کرده است.

طراحان بودجه برای سال آینده، تنها امیدشان در بخش صادرات فرآورده را به نفت کوره بسته‌اند؛ فرآورده‌ای تیره و سنگین که آخرین بازمانده از برج‌های تقطیر پالایشگاه‌هاست و به دلیل محدودیت‌های زیست‌محیطی و افت مصرف در نیروگاه‌های

هر سال وقتی تقویم به ماه پایانی پاییز نزدیک می‌شود و کیف چرمی لایحه بودجه به صحن علنی بهارستان می‌رسد، نگاه کارشناسان پیش از هر چیز به جدول‌های نفتی و درآمدهای ارزی دوخته می‌شود. روزگاری نه‌چندان دور، ایران نه‌تنها بنزین و گازوئیل مورد نیاز خودش را تأمین می‌کرد، بلکه به عنوان یک فروشنده خوش‌حساب در بازارهای منطقه‌ای، از محل صادرات انواع فرآورده‌های نفتی، دلارهای تازه‌نفس به اقتصاد تزریق می‌کرد، اما حالا ورق برگشته است. بررسی گزارش‌های رسمی

سونامی بنزین

اما چرا کار به اینجا کشید؟ برای پیدا کردن پاسخ این پرسش، کافی است سری به پمپ‌بنزین‌های شهرهای بزرگ و جاده‌های بین‌شهری بنزین. آمارهای رسمی شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی حکایت از آن دارد که میانگین مصرف روزانه بنزین در کشور طی ماه‌های اخیر، روی عدد سرسام‌آور ۱۲۲ تا ۱۲۷ میلیون لیتر لنگر انداخته است. این عدد در روزهای اوج سفرهای تابستانی با تعطیلات خاص، حتی مرز ۱۴۸ میلیون لیتر در روز را هم لمس کرده است؛ رکوردی که در تاریخ صنعت نفت ایران بی‌سابقه محسوب می‌شود.

در آن سوی میدان، پالایشگاه‌های کشور با تمام ظرفیت و حتی فراتر از استانداردهای معمول در حال کار هستند. به گفته مدیران فنی صنعت پالایش، حداکثر توان تولید بنزین کشور با ترکیب فعلی پالایشگاه‌ها و استفاده از تمام ظرفیت‌های پتروشیمی و مکمل‌ها، در بهترین حالت به ۱۲۱ تا ۱۲۲ میلیون لیتر در روز می‌رسد. یعنی دیگر شیری نمانده که مهندس‌ان پالایشگاه بتوانند آن را بازنر کنند و بنزین بیشتری بیرون بکشند. حاصل این تقابل نابرابر میان تولید و مصرف، یک شکاف دائمی و روزانه بین ۱۰ تا ۱۵ میلیون لیتر در شبانه‌روز است؛ کسری بزرگی که چارهای جز پر کردن آن از مسیر واردات وجود ندارد و سالانه نزدیک به ۶ میلیارد دلار با احتساب هزینه‌های حمل‌ونقل، بیمه و دور زدن محدودیت‌های تحریمی روی دست کشور هزینه می‌گذارد.

معجزه خاموش در بازار گازوئیل

در میان این همه خبر نگران‌کننده از بازار بنزین، یک اتفاق مثبت و کمتر دیده‌شده در بخش دیگر سوخت کشور رخ داده که نشان می‌دهد اگر مدیریت دقیق و انضباط توزیع به میدان بیاپد، می‌توان جلوی نشت سرمایه‌های ملی را گرفت. ماجرا مربوط به بازار نفت‌گاز یا همان گازوئیل است؛ سوختی که چرخ ترانزیت، صنایع و البته نیروگاه‌های برق در فصل سرما به آن وابسته است.

بر اساس داده‌های رسمی وزارت نفت، در حالی که سال گذشته کشور مجبور شد برای تأمین کسری گازوئیل حدود ۱.۲ میلیارد دلار هزینه کند، در سال جاری با اجرای طرح‌های کنترلی، پایش هوشمند تردد ناوگان دیزلی و مدیریت مصرف و واردات این فرآورده عملاً به صفر رسیده است. این انضباط کم‌سابقه نه‌تنها بیش از یک میلیارد دلار برای کشور صرفه‌جویی ارزی به همراه داشته، بلکه باعث شده ذخایر گازوئیل نیروگاهی در آستانه فصل سرما به رکورد بی‌سابقه بیش از ۳.۲ تا ۳.۵ میلیارد لیتر برسد. با این حال، عطش بنزین در کشور آن‌قدر بالاست که حتی این صرفه‌جویی یک میلیارد دلاری در بازار گازوئیل هم نتوانسته تراز کلی فرآورده‌های نفتی را از محدوده منفی نجات دهد.

متهان ردیف اول

حقیقت این است که مقصر اصلی این ناترازی بزرگ را نباید صرفاً در رفتار مصرفی مردم جست‌وجو کرد. شهروندانی که روزانه برای رفت‌وآمد به محل کار یا جابه‌جایی‌های شهری ناچار به استفاده از خودروی شخصی هستند، در واقع قربانی دو ضعف بزرگ ساختاری در اقتصاد ایران شده‌اند: نخست، ناوگان حمل‌ونقل عمومی خسته و کمرقمق در کنار خودروهای داخلی که اشتباهی عجیبی در بلعیدن سوخت دارند و مصرف آن‌ها در هر صد کیلومتر، فاصله معناداری با استانداردهای روز دنیا دارد.

متمم دوم اما عقب‌نشینی عجیب و بی‌سروصدای صنعت گاز طبیعی فشرده یا همان CNG است. کشوری که روزگاری با سرمایه‌گذاری عظیم ۳ میلیارد دلاری توانسته بود یکی از بزرگ‌ترین شبکه‌های خودروهای دوگانه‌سوز جهان را راه‌اندازی کند، در سال‌های اخیر به دلیل از دست رفتن جذابیت اقتصادی گاز در برابر بنزین و فرسودگی مخازن خودروها، این برگ برنده را به فراموشی سپرده است. آمارها نشان می‌دهد مصرف CNG از حدود ۲۴ میلیون مترمکعب در روز در سال‌های اوج خود، حالا به مرز ۱۵ تا ۱۶ میلیون مترمکعب سقوط کرده است. معنی ساده این اتفاق این است که روزانه معادل ۸ تا ۹ میلیون لیتر تقاضای سوخت که قبلاً توسط گاز طبیعی ارزان و پاک پاسخ داده می‌شد، حالا مستقیم روی شانه‌های نجیف بنزین افتاده است؛ یعنی دقیقاً به اندازه همان شکافی که امروز کشور را محتاج واردات ۶ میلیارد دلاری کرده است!

تله فریبنده تهاتر

می‌شود، اما در لایه‌های زیرین اقتصاد، هزینه‌های سنگینی به بار می‌آورد.

نخستین پیامد این کار، کوچک شدن سفره بودجه عمومی است. هر بشکه نفت یا محموله فرآورده‌ای که در دریاها با بنزین معاوضه می‌شود، در واقع پولی است که باید وارد خزانه می‌شود و صرف ساخت مدرسه، جاده، راه‌آهن یا تقویت زیرساخت‌های بهداشتی می‌گردد، اما حالا ظرف چند ساعت در ترافیک بزرگراه‌ها به دود تبدیل می‌شود. از

شاید برای بسیاری از شهروندان این پرسش پیش بیاید که در شرایط تنگنای ارزی، دولت اِسن ۶ میلیارد دلار را چگونه تأمین می‌کند؟ پاسخ در یک کلمه جادویی نهفته است: تهاتر. در سال‌های اخیر، بخش عمده‌ای از بنزین وارداتی نه با پرداخت مستقیم اسکناس دلار، بلکه در قالب معاوضه با نفت خام، میعانات گازی یا همان نفت کوره انجام می‌شود. این روش در کوتاه‌مدت دست مدیران اجرایی را باز می‌گذارد و مانع از ایجاد تقاضای ناگهانی در بازار آزاد ارز

۷۰ تا ۸۰ درصد منابع پیش‌بینی شده نفتی محقق شد

وی با اشاره به افزایش پیش‌بینی‌شده اعتبار کالا برگ افزود: افزایش ۳۰۰ هزار تومانی کالا برگ نیز باید مطابق پیش‌بینی‌های انجام‌شده در بودجه اجرا شود و منابع مورد نیاز آن تأمین شود. طبق قانون، دولت و بانک مرکزی موظف‌اند با افزایش نرخ ارز، مابه‌التفاوت مربوط را برای تأمین کالاهای اساسی در اختیار مردم قرار دهند.

این نماینده مجلس ادامه داد: رویکرد دولت و مجلس این است که درآمدهای حاصل از فروش نفت، مالیات‌ها و سایر منابع ارزی در مسیر بهبود معیشت مردم، تأمین هزینه‌های درمان و سلامت، فراهم کردن حداقل‌های زندگی و پرداخت مطالبات و حقوق گروه‌های مختلف، از جمله بازنشستگان، معلمان و کارمندان، مورد استفاده قرار گیرد.

بودجه ۱۴۰۶ باید با واقعیت‌های معیشتی متناسب باشد

عضو کمیسیون برنامه و بودجه مجلس درباره بودجه سال ۱۴۰۶ نیز گفت: در حال حاضر پیش‌بینی رسمی درباره بودجه سال آینده ارائه نشده است و پس از تقدیم لایحه از سوی دولت، موضوع در کمیسیون‌های تخصصی مجلس بررسی خواهد شد.

وی افزود: آنچه اهمیت زیادی دارد، این است که بودجه سال آینده باید با واقعیت‌های تورمی و هزینه‌های سبید

سخن پایانی

محتوم اقتصاد ایران نیست و با تدبیر، نظارت هوشمند و اصلاح فرایندها می‌توان جلوی هدررفت میلیاردها دلار سرمایه ملی را گرفت. تا روزی که پروژه ارتقای کیفی پالایشگاه‌ها برای تبدیل مازوت ارزان‌قیمت به بنزین باارزش به ثمر نشیند، خودروهای پرمصرف از رده خارج نشوند و جان تازه‌ای به کالبد صنعت فراموش‌شده CNG دمیده نشود، صادرات فرآورده‌های نفتی تنها یک سراب بودجه‌ای خواهد بود که عواید آن پیش از رسیدن به خزانه، در ترافیک خیابان‌ها دود شده است.

لایحه بودجه‌ای که در آذرماه روی میز مجلس قرار می‌گیرد، بیش از آنکه یک سند حسابداری معمولی باشد، نقشه راه بقای اقتصادی کشور در میانه یکی از پیچیده‌ترین دوران‌های ژئوپلیتیکی و فشارهای تحریمی است. دل بستن به درآمدهای ۴ میلیارد دلاری صادرات نفت کوره، زمانی که شیرهای خروجی ارز در بخش واردات بنزین با قدرت ۶ میلیارد دلاری باز مانده‌اند، به مثابه آب ریختن در غریال است. تجربه موفق صفر شدن واردات گازوئیل در سال جاری ثابت کرد که ناترازی انرژی سرنوشت



خانوار تناسب داشته باشد تا فشار اقتصادی بر مردم کاهش یابد. لازم است با نگاهی واقع‌گرایانه، بودجه‌ای تدوین شود که در شرایط حساس کنونی پاسخگوی نیازهای روزمره مردم باشد.

تحقق ۷۰ تا ۸۰ درصدی منابع پیش‌بینی‌شده فروش نفت

حسینی در بخش دیگری از اظهارات خود به وضعیت فروش نفت و تحقق منابع پیش‌بینی‌شده اشاره کرد و گفت: با وجود محدودیت‌ها و محاصره، توانستیم از محل فروش نفت، ۷۰ تا ۸۰ درصد منابعی را که برای یک دوره شش‌ماهه پیش‌بینی شده بود، محقق کنیم.

وی افزود: ممکن است میزان فروش نفت کمتر از مقدار پیش‌بینی‌شده بوده باشد، اما فروش نفت با قیمت بالاتر باعث شد بخش قابل‌توجهی از منابع مورد انتظار تأمین شود. این نماینده مجلس تأکید کرد که تحقق بخش عمده منابع پیش‌بینی‌شده نفتی، با وجود محدودیت‌های موجود، از تأمین قسمت قابل‌توجهی از درآمدهای مورد انتظار حکایت دارد.